

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΝΟΥΤΣΟΣ

UNIVERSITAS 'H MULTIVERSITAS;

Το περίγραμμά του πανεπιστημιακού ως εκπαιδευτικού και ερευνητικού θεσμού, ιδιαιτέρως ως πεδίου (αν)παρχγωγής της επιστημονικής γνώσης και με συγκεκριμένους όρους ως προς την ανάδειξή της σε «δημόσιο» αγαθό, δεν παρχμένει και στις μέρες μας αυτονόητα ακέραιο. Με τις συνολικές πιέσεις ιδιωτικοποίησης που δέχεται η Ευρωπαϊκή Ένωση, στο πλαίσιο του διεθνούς κηταμερισμού που υφίσταται η αντίθεση κεφαλαίου και εργασίας, στοιχειοθετούνται ήδη ευκρινώς ορισμένες τάσεις που, αν επικρατήσουν, θα αναδιτάξουν τη φυσιογνωμία του «δημόσιου» Πανεπιστημίου. Μνημονεύω τις κυριότερες που ωθούν στη μετατροπή των «Universitas» σε «Multiversitas».

α. πολυεπίπεδη διχίρηση των σπουδών (ανά δύο προπτυχιακοί και μεταπτυχιακοί κύκλοι).

β. επομένως προγράμματα σπουδών πολλαπλών ταχυτήτων, διαφοροποιημένης διάρκειας και στους κόλπους μιας ενοποιημένης τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

γ. όξυνση της διελευστίνδης ανάμεσκα στην «παιδεία» και την «κατάρτιση» με κριτήριο την αρχή της «αποτελεσματικότητας».

δ. γενίκευση των πολυμέσων και της τηλεκπαίδευσης.

ε. μονόπλευρη σχέση των γνωστικών αντικειμένων και της σύστοιχης θεσμοποιημένης κητανομής τους με τον κοινωνικό κηταμερισμό της εργασίας.

στ. μετάθεση του φοιτητικού πληθυσμού από τη θέση των φορέων δικαιώματος πανεπιστημιακής παιδείας στη ζήτηση μέσω οικονομικής ευχέρειας πληρωμής διδάκτρων.

ζ. διεύρυνση του χρόνου έναρξης και ιδίως ολοκλήρωσης των σπουδών με την είσοδο στη διά βίου εκπαίδευση, την οποία κηθιστά ευχερή η επαγγελματική αξιοποίηση του υπό διάθεση χρόνου.

η. εναγκλισμός της ακαδημαϊκής έρευνας από τον κερδώο Ερμή και τις υπαγορεύσεις του.

θ. γενίκευση των συνθηκών «ανταγωνισμού» στο σύνολο του διδακτικού και ερευνητικού έργου που προσφέρουν τα επιμέρους Τμήματα και «αξιολόγηση» των Πανεπιστημίων.

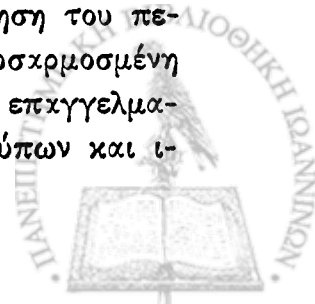

ι. απίσχυνση του αντιστοχαστικού ρόλου των πανεπιστημιακών.

ια. υπερεθνικά πρότυπα, στο πλαίσιο των οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που εξειδικεύει η γραφειοκρατία των Βρυξελλών ως «πνευματική τεχνολογία», καθοδήγησης της έρευνας καθώς και του τρόπου οργάνωσης των προπτυχιακών και των μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών.

Πώς θα μπορούσε να εκδιπλωθεί μια συγκροτημένη πανεπιστημιακή πολιτική, δηλαδή από τους πανεπιστημιακούς (ως) διανοουμένους που διαβλέπουν πού θα απολήξουν οι τάσεις που μόλις κτέγγραψα; Και μάλιστα όχι μόνο στον περίβολο του ελληνικού Πανεπιστημίου για μια ριζική αλλαγή πλεύσης που θα τεκμηριώνεται μέσα από ένα forum διαρκούς παρυσίας και ανάδρασης; Στο επίκεντρο των διεκδικήσεων ενός τέτοιου κινήματος θα έπρεπε να τεθεί ο συνεχής εκδημοκρατισμός του θεσμικού περιγράμματος αυτοδιοίκησης του Πανεπιστημίου, η μέριμνα για την προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας, η φροντίδα για τη θεμελιολογική και ιδίως τη μεθοδολογική ανανέωση των επιστημών, η αναζήτηση της αμφίπλευρης συνάφειας γνωστικών αντικειμένων και αναδιατάσσόμενου κοινωνικού κχταμερισμού της εργασίας και προφανώς η μεγιστοποίηση της συμβολής του στην αρτίωση πτυχών της κοινωνικής συνείδησης.

Από την πλευρά του Πανεπιστημίου, ειδικότερα, ενδιαφέρει η θεσμοθέτηση του «δικηωνισμού» πρόσληψης των εκπαιδευτικών για τις διαφαινόμενες επιπτώσεις που θα είχε ως προς το ίδιο. Βέβαια η ρύθμιση αυτή κχθευτή αυτονόητα εγείρει πολλαπλές ανησυχίες και εγείρει διχογνωμίες με προγνώσιμη μάλλον έκβαση. Αν επικεντρώσουμε το ενδιαφέρον στον δικηωνιζόμενο «φιλόλογο» (παραμένει η παρχδοσιακή κωδικοποίηση: «ΠΕ 2») θα διακριβωθεί ότι ο τρόπος ορισμού του συναρτάται με το καθορισμό της «ύλης» στην οποία θα κληθεί να εξετασθεί: «Αρχαία Ελληνική Γραμματεία», «Νέα Ελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία» και «Ιστορία» (ο «υποψήφιος οφείλει να γνωρίζει τα κυριότερα γεγονότα της Ελληνικής καθώς και της Ευρωπαϊκής ιστορίας...»). Μ' άλλα λόγια δικαιωνίζεται ο «πχμφιλόλογος», ερήμην των τριών ξεχωριστών Τμημάτων της αιθαλούς Φιλοσοφικής Σχολής που αντίστροφα θα έπρεπε να αναμένουν ξεχωριστή επετηρίδα ως προς τους πτυχιούχους τους, και επιβιώνει η «υλοκεντρική» γνωστική δικδικασία ως αντικείμενο προς έλεγχο μέσω «γεγονότων» και ειδήσεων γι' αυτά. Έτσι η τροχιά του φαύλου κύκλου είναι προδικεγραμμένη: πχγιωμένη η τωρινή «ύλη» του Λυκείου (με τάση αύξησης των φιλολογικών μαθημάτων) — αγνόηση του περιεχομένου των πανεπιστημιακών σπουδών — αυστηρά προσχρμωσμένη η εξεταστέα «ύλη» των υποψηφίων εκπαιδευτικών προς τις επχγγελματικές του υποχρεώσεις ως δσκάλων κειμένων, γλωσσικών τύπων και ι-

στορικών συμβάντων. Απ' αυτήν την άποψη θα προκύψει, στο προσεχές μέλλον, πολυεπίπεδη πίεση για μετατροπή των πανεπιστημιακών Τμημάτων σε επαγγελματικά φυτώρια και υψηλότερου βαθμού «Φροντιστήρια», ωθώντας τη διεκυστίνδα «παιδείας» - «εκπαίδευσης» σε μια τυποποιημένη εκδοχή της δεύτερης. Σε κάθε περίπτωση και με αφορμή τα «αποτελέσματα» του επικείμενου διαγωνισμού θα επιχειρηθεί η revanche του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου απέναντι στο Πανεπιστήμιο, ενθαρρύνοντας πρακτικές κοντόθωρης μικρόνους και χρησιμοθηρικής αυτάρκειας.

Επιστρέφοντας στον κεντρικό δακτύλιο του Πανεπιστημίου θα διαπιστώσουμε επίσης ότι η πρόσφατη νομική ρύθμιση της «υπηρεσιακής εκπαίδευσης» του ΔΕΠ (Ν. 2530/23-10-1997) συνεπιφέρει σωρεία επιπτώσεων που θίγουν κίρις την ίδια την αυτοτέλειά του ως εκπαιδευτικού και ερευνητικού θεσμού.

Η ευχέρεια να μοιραστεί το (πρωινό) εργάσιμο πενθήμερο σε δύο μέρη, ένα μέσας και ένα έξω από το Πανεπιστήμιο, νομιμοποιεί για πρώτη φορά την «ιδιωτικοποίηση» των μελών του ΔΕΠ. Πρακτικές ετεροαπσχόλησης που ήταν γνωστές στους μηχανικούς, τους γιατρούς, τους νομικούς, τους οικονομολόγους, τους ψυχολόγους κ.λ.π. αναγνωρίζονται πια ως απολύτως συμβατές με το «δημόσιο λειτούργημα». Αυτή η νόμιμη σύζευξη «δημόσιου» και «ιδιωτικού», στο πεδίο της δραστηριότητας του ΔΕΠ, είναι μάλλον άγνωστη σε πανεπιστημιακούς άλλων χωρών που διαθέτουν την ίδια παράδοση με τη δική μας και υπονοεί σφώς την τελεσφόρα διεμβολή του κερδίου Ερμή της αγοράς, με πενιχρά (αν κάποτε δηλωθούν τα σχετικά ποσά) έσοδα για τα ιδρύματα. Σ' αυτό το κλίμα που εκτρέφει το «επιχειρηματικό» ΔΕΠ δεν πρόκειται να διευκολυνθεί η διαρκής επανεξέταση της ερευνητικής πολιτικής των Ιδρυμάτων με στόχο να μην ολισθαίνει η Επιτροπή Ερευνών σε όχημα μετατροπής τους σε ετεροχρηματοδοτούμενα κέντρα έρευνας χωρίς δυνατότητες επιλογών. Αντίστοιχα δεν προβλέπεται να εκλεγούν πρυτανικές Αρχές που θα αντισταθούν σ' αυτή τη διολίσθηση ούτε θα αποτραπεί ο κίνδυνος να μετατραπούν τα μέλη ΔΕΠ σε managers ανεύρεσης και διαχείρισης «ερευνητικών» προγραμμάτων, σύμφωνα με πρότυπα των τεχνοκρατών που ενδημούν στις Βρυξέλλες και με τις οδηγίες των ομολόγων τους που στελέχωσαν τα αρμόδια Υπουργεία.

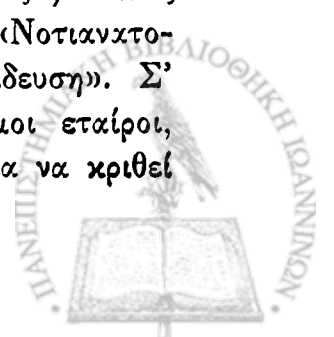
Επιπλέον, δύσκολο θα θεσπισθούν κανόνες οργάνωσης και διαφανούς διαχείρισης (με εξαίρεση ίσως τον τρόπο κατακράτησης των ποσοστών που αναλογούν στον «Ειδικό Λογαριασμό») τόσο των «αναπτυξιακών» (μακρινό παρελθόν θα φίνεται η εθελοντική προσφορά των υπευθύνων) όσο ιδίως των «επιμορφωτικών» προγραμμάτων που συχνά δεν αποκρύπτουν την πελατειακή σχέση εργοδότη και αναδόχου. Η επιτέλεση χοροῦ

δισεκκτομμυρίων με ανάθεση, χωρίς δηλαδή προκήρυξη και κρίση, διεκπεριώνεται συχνά με την εκμετάλλευση άνεργων πτυχιούχων, υποψηφίων διδασκτόρων ή αποσπασμένων εκπαιδευτικών. Σ' αυτή τη διεργασία «ιδιωτικοποίησης» του ΔΕΠ διακρίνεται η βαθμιαία περιστολή του οικονομικού βάρους των ανθρωπιστικών-κοινωνικών επιστημών, ενώ, ως προς την πνευματική γεωγραφία, τα Τμήματα του κέντρου θα επωφεληθούν στο έπακρο από τις δικτάξεις αυτές και αντίστοιχα οι συνάδελφοί τους στην περιφέρεια (ώσπου να εκδοθεί το ΠΔ για τα «κίνητρα προσέλκυσης, εγκατάστασης και παραμονής σε ΑΕΙ που εδρεύουν σε περιμεθόριες περιοχές») θα αρκούνται κάποτε σε ρόλους ιπτάμενων ή εποχούμενων με δύο (το πολύ) διευκτερείσεις μακρόν των Αθηνών.

Η «ιδιωτικοποίηση» των μελών του ΔΕΠ σύντομα θα συνοφθαί με την ανάδυση ενός «συμβατικού» Πανεπιστημίου πολλαπλών ταχυτήτων, όπου θα προέχουν τα «εμπορεύσιμα» είδη (π.χ. «ειδικεύσεις» μιας χρήσης) και τα οποία μέσω κληρωτίδας θα εμφανίζονται ελκυστικά. Δεν αποκλείεται συναφώς η ολοσχερής μετακίνηση στο στενό ορίζοντα της επαγγελματικής κατάρτισης, με πολλαπλές πιέσεις που θα εδράζονται στο περιεχόμενο των εξετάσεων για μια θέση π.χ. εκπαιδευτικού στο δημόσιο σχολείο, όπως διαπιστώσαμε αμέσως περπατών. Τούτο θα επιφέρει και την αλλοίωση της φυσιογνωμίας των Πανεπιστημίων ως πνευματικών ιδρυμάτων, στους κόλπους των οποίων (αν)παράγεται η γνώση με τρόπο (αυτο)κριτικό.

Αν επιμείνουμε στη διερεύνηση της διαγραφόμενης υπόστασης των «Προγράμμάτων Σπουδών Επιλογής» (ΠΣΕ), περά τα επισήμως αναγραφόμενα ότι η «κνταπόκριση των περισσοτέρων» ΑΕΙ «ήταν ιδιόπερα θετική», εύλογα γίνεται αντιληπτή η σθερότητα του χαρακτηρισμού «νέα προγράμματα σπουδών» που θα «εστιάζονται σε νέους γνωστικούς ή διεπιστημονικούς τομείς». Παρακάμπτοντας τη γλωσσική μορφή αυτού του διαφημιστικού φυλλαδίου που διένειμε το ΥΠΕΠΘ θα μπορούσε κανείς να διαβλέπει την επίδικη συνταγματικότητα του θεσμού, τουλάχιστον ως το 2000 (κατά την εξαγγελία ότι τότε θα «καταργηθούν οι Γενικές Εξετάσεις»), με δύο διαφορετικούς ως προς τις εξετάσεις τρόπους εισόδου στο Πανεπιστήμιο. Θεωρητικά και ως προς το πρακτικό αντίκρισμα αυτής της σπουδής θα σχηματισθούν δευτερεύοντα έως εκκεντρικά αντικείμενα διδασκαλίας που θα προσφέρουν «ειδικεύσεις» (για παράδειγμα στην ενότητα «Ανθρωπιστικές Επιστήμες») όπως «Κλασικός Πολιτισμός», «Τεχνολογία και Πολιτισμός», «Νοτιανατολικοευρωπαϊκές Σπουδές» και «Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση». Σ' αυτό το εγχείρημα κλούνται να συμβάλουν τα ΤΕΙ ως ισότιμοι εταίροι, από την αρχική στιγμή που υποβάλλεται η «Πρόταση» (για να κριθεί

με όρους «ανταγωνισμού») ώς την τελική διεκπερίωση του «πλήρους κύκλου σπουδών που κυμαίνεται συνήθως μεταξύ 36 και 40 μαθημάτων». Πριν από την επισήμανση των προβλημάτων που θα αναφουούν κατά το στάδιο εφαρμογής των ΠΣΕ (διοικητικό σχήμα που δεν αντιστοιχεί στην υπάρχουσα νομιμότητα των ΑΕΙ, επάρκεια ποιοτική και ποσοτική των διδασκόντων, εργαστηριακή υποδομή, αντιδράσεις εκ μέρους των «συμβατικών» φοιτητών κλπ.) διακτυλοδεικτείται ήδη ο «προσωπικός» τρόπος σύνθεσης αυτών των «Προτάσεων» (κάποτε και ερήμην των φορέων επιστημονικής αρμοδιότητας και σε κάθε περίπτωση με τη συγκατάλυψη της Πρυτανείας) και η συστοίχηση τους με τα «πκέτα» και τα «παραδοτέα» των «προγραμμάτων» της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Θα διαρκέσουν και αυτά όσο ανελώνονται οι χρηματοδοτήσεις από το 2ο «Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης»;

Πώς θα μπορούσε να εκδιπλωθεί ένα ενλλακτικό πανεπιστημιακό κίνημα, με τη συλλογική δραστηριότητα ενεργών πανεπιστημιακών διανοουμένων που πριν απ' όλα θα στρέφεται προς τη διάλυση της «άνωθεν και «κάτωθεν» επιβλλόμενης αδράνειας που απλώς βολεύει την καθημερινότητά μας; Τα νομοθετήματα βέβαια που ψηφίστηκαν έως τώρα και όσα φαίνεται ότι θα επηκολουθήσουν περιορίζουν δραστικά την αυτοτέλεια του δημόσιου Πανεπιστημίου. Τα τριάκοντα αργύρια, είτε του «αναμορφωμένου» μισθολογίου είτε της νόμιμης και ετεροεπισχόλησης αρκούν τάχα για την αποστράτευση των πανεπιστημιακών που οραματίζονται μια διαφορετική λειτουργία του θεσμού που εμπυχώνουν; Όπως διαβεβαίωνε και ο ποιητής, «δυστυχώς και η Γη με δικά μας έξοδα γυρίζει». Στα λειτουργικά «έξοδα» ενός forum δικρούς παρουσίας και ανάδρασης συγκυτλέγεται ο εμπλουτισμός των συναφών προβληματισμών και η τήρηση των δεσμεύσεων που απορρέουν απ' αυτούς...

